

ՏԵՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԴԱՆՆԱԶԱՐ
ԽՄԻՍԿԻՍՏՈՒՆ
Գ. ՈՐԼՈՒ, ՂԱԼԱԹԻԱ, ԷՍԿԻ ՊԱՆԲ ՕՍՄԱՆԻ
Իրաւորեան ուղղութեամբ նամակ կամ այլ գրութիւն
ետ չի դարձուիր

Bureaux du Journal HAÏRÉNIK
GALATA, ancien local de la Banque Imp. Ott.

10 ՓԱՐԱՅ

ՕՐԱԳԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ և ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԲԱՃԱՆՈՐԻՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պոստի համար	300	Թիւ	75	Գրք. Մէհ/տ
Պոստի համար	150	Թիւ	40	Պոստի
Պոստի համար	300	Թիւ	100	Պոստի
Պոստի համար	150	Թիւ	50	Պոստի
Պոստի համար	75	Թիւ	25	Պոստի
Օտար երկիր	300	Թիւ	25	Փրանք
Ռուսիա	300	Թիւ	10	Րուսիա

Թղթատարի ծախքը Խմբագրութեան վրայ
[Դրամի փոխարէն փոստայի փուլ կ'ընդունուի, 115 Գրք.
փոստայի փուլը 100 Գրքի տեղը]

غسله اسكى باقى عنايه
حيره نيك غزوه مى اداره سته

10 ՓԱՐԱՅ

ՊԱՍՏԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ (1)

ԲԱՄԲԻ ՊԱԿԱՍՐ

Կաթնաստիկներուն զրեթէ բոլոր
կողմերէն զրեթեալ ու գործադու
պատճառը իրենց կամքի
կողմէն է, ճիշդ ու զիստա
տեւական ճիշդ զգացած
մէջն է երկատարութիւնը կրաւ
նայեցողութիւնը, թեթեւ
կեանքին ու ժամանակին
կառնածնով, ամենքն ալ յառաջ
կողմէն իր ծաղկութեան, կամքի
կողմէն (aboulie):

Ասիական հոգիին հիմնական, բնա
մէջ լինակն է, որուն դէմ
կողմէն անգույն ճիշդութիւն
հիմնական, բնական վիճակ, կը
արգարեալ կը տեսնենք որ
հարկին ճշգրտին տակ է որ
կողմէն յարատեւ ճիշդ: Ուղե
կողմէն միաբերան կը հաստատեն
կողմէն ցեղերուն մէջ յարա
մէջ ճիշդ բացարձակ անկարող
կողմէն Պ. Ռիպո, ինտեստինէր
կողմէն կողմէն թէ կ'ենեն ըլլալ
որ ամենքն առաջ կանոնաւոր
կողմէն մը համար հարկ եւ
հանքերն ըրած են, ծեծ ու
կողմէն վախէն, միշտեւ երկի մար
կողմէն հանգչէն կամ կը բնանա
կողմէն Զեմը տեսնենք որ Ամերիկայի
կողմէն հետզհետէ կան
կողմէն, նախամեծար համարելով
կողմէն ըլլալ քան փորձել կանո
կողմէն աշխատութիւն մը որ լայն
կողմէն մը պիտի տար ի

այս առանց այդպիսի հեռանկ
կողմէն, չեմք տեսնենք թէ
կողմէն զանգաղութեամբ ինք
կողմէն կանոնաւոր աշ
կողմէն: Ուրախ քիչ են այն
կողմէն ու բանտարաններն որոնք
կողմէն իրենցմէ առաջ ու իրենց
կողմէն լաւագոյնք ընել
կողմէն հետ կրնար աչքէ անցը
կողմէն առօրեայ գործածութեան
կողմէն բոլոր առարկաները: Հաս
կողմէն որ ինքի թեթեւ ջանքով
կողմէն յարմար չի գտնար այն
կողմէն անոնք որոնք յառաջողութեան
կողմէն հեռ պիտի եղ
կողմէն թէ «Իօթ կը թուի որ
կողմէն մեծ մասը իրենց նպատակ
կողմէն են կեանքէն անցնել՝ կա
կողմէն կողմէն չափ քիչ խեղճ յոգ
կողմէն: Եթէ մեր ուսանողու
կողմէն յիշատակները պրպտենք, քա
կողմէն կրնանք համեմատ մեր
կողմէն իրենցմէ: Միթէ ամենքն ալ ի
կողմէն իրենց անցնելու համար
կողմէն եղած նուազագոյն ճիշդ միայն
կողմէն թափելու Արդէն, դարձեալ իսկ
կողմէն հեռ, խորհրդածութեան
կողմէն աշխատի տաճարներէ կ'ընեն
կողմէն զոյգակն յիշողութեան զօրու
կողմէն է որ ամէն տեղ քննութեանց
կողմէն կ'ենեն: Ուստի իրենց խեղ
կողմէն բարձր չէ: Կ'ուզեն վաճա
կողմէն մը կամ վաճառութեան մը
կողմէն: Բայց համեմատ զգեցն

մէջ պաշտօնեայ ըլլալ, առանց ա
պագայի, առանց հորիզոնի, ուր
մարդ ամէն օր ներկայ կ'ըլլայ իր
կարողութիւններուն անկման եւ սոս
տիճանական ընդարմացման, բայց
ուր ընդհանրապէս ինք չմտածելու,
չկամենալու, չգործելու անճառ հա
ճոյքը կը վայելէ: . . . Ուրիշ մը ժա
մացոյցի պէս կարգադրած է իր
կեանքը, եւ գործելու ու աշխատելու
յոգնութեան զերծ կը պահէ զինքը:
Միակ այդ կարգի մարդիկը
աւբաստանեալ չէ: Ու եւ արհեստ,
եւ եւ ասպարէզ, որչափ ալ բարձր
ըլլայ, չի բաւեր անհատականու
թիւնը, կորովը, առաւելութիւնը
պահպանելու: Առջի տարիները, միա
-ընդամենը թեթեւ ճարակ մը կը
գտնէ հոն: Բայց քիչ քիչ նոր կար
գաղութեանց, մասնագիտան ճիշ
պահանջող պարագաներուն թիւը
կը նուազի: Այդ բարձր պաշտոն
ներուն գործադրութիւնը որ առեւ
րեւոյթ մտքի հոգի ջանքեր կը պո
հանէ, պարզապէս սովորութեան
կողմէն մը կ'ըլլայ: Փաստաբանը,
բժիշկը, խմբագրը, երկրաչափը,
ուսուցիչը կ'ապրին անգամ մը ձեռք
բերած միջոցով մը, որ շատ
յարմար ու հազուադէպ կերպով
կ'աւելնայ: Ընդհանրապէս տարի,
— ու տարուէ տարի կը պոկ
ման մտքին գերազանց յատկութիւն
ները շարժման մէջ գտնուի առիթ
ները: Ճամբան այլ եւս փորձած
է, իմացականութիւնը՝ չմարդու
լով՝ կը բխանայ եւ անոր հետ կը
բխանան ուղարկութիւնը եւ դատա
գութեան ու խորհրդածութեան ու
ժը: Եթէ մարդ իր ասպարէզին քո
վիկը մտաւորական զբաղմունքով
կարգ մը շտեղծէ, չի կրնար աղա
տիկ իր կողմէն այդ աստիճանական
ընդարմացումէն:

Բայց որովհետեւ մեր խօսքը մաս
նաւորապէս անոնց է որոնք նոր կը
սկսին կեանքը եւ մարդ կ'աշխա
տին, աւելի մօտէն դիտենք այն
չորիքը որ լայն գրած է երկտա
սարգիւններուն մէջ:

Այդ տարիքին ամենքն ծանր
ձեւն է այն թուրութիւնը, հոգիի
մեղկութիւնը որ ի յայտ կուգայ եւ
բխատարութիւն ամէն գործելուն մէջ:
Մէկ քանի ժամ աւելի կը քննայ,
թմրած ու թուր կ'որթնայ, կամայ
կամայ կը հազուա: Ինքզինքը աղէկ
չի գտար, ու եւ աշխատութեան հա
մար անորժ չունի: Ամէն բան ցրե
տութեամբ, անբութեամբ, թուր
թեամբ կ'ընէ: Իր ծուրութիւնը եւ
բնական վրայ իսկ կը կարգադրուի:
Գէմքը անորոյ է, թէ թոյլ եւ թէ
մտահոգ: Հարժամեաններուն մէջ ոչ կո
րով կայ, ոչ ճշգրտութիւն: Միշտեւ
ցերեկ պարագ կ'անցնի իրեն հա
մար: Կէս օրէն ետք քիչ մը աշ
խոյժ կը գտնէ: Բայց զայն ի զուր
կը վատնէ ամուլ աշխատութիւննե
րու մէջ: Իրիկունը, յուսահատ կը
պառկի, առջի օրուէն քիչ մը աւ
ելի գառնացած, որովհետեւ հա
ճոյքի մէջ ալ ունի այն ընդարմա
ցումը որ ունի աշխատութեան մէջ: Ոչ

մէկ հաճոյք ձեռք կը բերուի առանց
յոգնութեան, ամէն եղանակով ինք
ճիշդ մը կ'ենթադրէ: Ինք մը կար
գալը, երաժշտութիւն քնելը, դաշ
տերուն մէջ պաշտոն մը, ասոնք հա
ճոյքներ են որոնք խելամուռութիւն
կ'ուզեն, գործն հաճոյքներ են: Եւ
որովհետեւ միւս կողմէ գործն հա
ճոյքներն են միայն որոնք կարեւո
րութիւն մը ունին եւ կրնան ան
հաճապէս վերանորոգել ըստ
կամ, ծոյր ինքզինքը կ'ենթադրէ
ամենքն պարագ կեանքին: Ծոյրերը
թուր կուտան որ հաճոյքները իրենց
մասններուն մէջէն փախան, փոխա
նակ տալիս զոգնելու: Ս. Հերոնի
միւս զանոնք կը բաղդաւան պատկեր
ներուն մէջ գտնուի մարտիկներուն,
որոնք ձեռուներն միշտ վեր բռնած
են՝ առանց երբեք զայնելու:

Հիմնական ծուրութիւնը երբեք
չարդիւր. կորովի վայրկեաններ,
յանկարծական թափելով: Ինչ որ
անբազաւակիր ժողովուրդներուն
հաճելի է, սաստիկ ճիշդք չեն,
հարա կանոնաւորութեամբ, յարատեւ
աշխատութիւն: Այսպէս գրեթէ
բոլոր ծոյր ուսանողները, քննու
թեանց մտածած աստի, կրնան
զորաւոր ճիշդք ընել: Ինչ որ իրենց
հաճելի է, ամէն օրուն չարաւոր
այլ յարատեւ ճիշդքն են, ամիս
ներով ու տարիներով:

ՆԱՄԱԿ ԲԱՐԻՁԷՆ

ԲԱՐԻՁ, 1 յունիս

Սպանիական թերթերը յոգնան մէջ
են եւրոպացիներու մահաւոր պատ
ճառաւ: Ո՞վ է այս էսպարազէրոն, գիտ
նախան մը, պետական անձնաւորու
թիւն մը, հեղինակ մը: Ո՞վ միւս եւ ոչ
միւսը ասոնցմէ: Պարզ մարտիկ մը որ
կրիչներուն մէջ ցլատարով տրեւտար
հանդէսներուն առթիւ մեծ անուն մը
վատարած է իր ճարտար եւրասի: Երբ
պանիական թերթերը կը գրգռեն, կը կատ
ղենքն ցուլ՝ անոր մարմինը ծածկեա
լով անհամար ժողովականագրող նիւսի
ներով, երբ լիւթները իրենց կարմիր
ու կապոյտ լաթերը շարժելով անոր
աչքին առջեւ՝ կը յուզեն, կը բարկացնեն
անասունը, երբ ձիաւոր բիւստները ի
րենց ազգերով կը շարժարեն զայն, եւ
բասան կը ներկայանայ կիսամեծ ցուլին
ու կը սպաննէ զայն իր դաշնը միտելով
անոր ուսերուն մէջտեղ: Բայց ցուլը եր
բեմն սուգ կը ծախի իր մահը՝ կուտե
լով միշտէ վերին շունչ, ու իր վրէժը
կը լուծէ իր անաւոր եղբիւրներուն
պատուաւրով բիւստներուն ձիւրուն փո
ք ու դուրս թափելով անոնց աղիքը:
Բիւստը, կամ պանիական կամ լիւթ
նոյնպէս զո՞հ կ'ըլլան երբեմն իրենց ար
հեստին, ցուլէն առաջ փչելով իրենց
հոգին:

Եւ ահա այս պայմաններուն մէջ է որ
մասնաւոր խմբակներով պարտատուած
ցուլ մը աշխոյժ, կորովի ու կատարի,
վերջերս հանգիստաւ կերպով կրիչն
բերած, ներկայացման վերջին փայր
կեանքներուն յանկարծ փուլած տեղէն
տղի կ'ընելով՝ արիւնքաւ, հոգեվառ,
խուժեւ իր դահլիճին վրայ դիւրա
հասկնալի կըրով մը զննած ու իր վեր
ջին հարուածով վերջին դիւրի մըն ալ
ըրբեք է սպաննելով էսպարազէրոն նոյն
ինքն—միշտեւ անդին հանգիստականները,
մասնաւոր սպանիացի այդ աշխարհա
հարաւ գեղունիները, իրենք իրենցմէ

եղած, գինոված այս արիւնքաւ տե
սարանէն, կը դուռային շարժելով իրենց
թաշկինակները Պաւլո՝ Թոճո: Հիմա
կ'երեւի թէ Սպանիա պիտի կատարէ
ազգային յուզարկաւորութիւն մը իսրաբ
դէրօի համար, ինչպէս ժամանակին
Անգլիա կատարած է Թոմ Սայէրսի, որ
եղած է երեւելի պոետ մը:

Չեմ գիտեր ինչու եւ ալ՝ նման խեղ
մը Ֆրանսացիներու, ո՞ր եւ է ցու չգա
ցի ցլատարովին այդ սուսկալի մահ
ուսուն առթիւ: Չեմ գիտեր ինչու իմ
համակրանքս անասունին կ'երթայ քան
մարդուն: Չեմ կրնար ընդունիլ թէ ըզ
գացմանս բուն պատճառը անխոստովա
նեկի բան մը ըլլայ: Բնականաւոր պի
տի պնդեմ որ նմաններուն, ծանօթ թէ
անձանցով, վրէժը զիս ալ կը վշտացնէ
ու անոնց ո՞ր է դժբաղդութիւնը զիս
անտարբեր չի ձգեր երբեք: Սակայն երբ
հարկաւոր մարդիկ կը շրջապատեն ա
ռանձին կենդանի մը, կը խոցոտեն, կը
փրաւորեն, կը սպաննեն զայն, փոխա
նակ հաճոյք — հաճոյքը ըստ իս, հոս,
զազանութիւն պիտի նշանակէր, — եւ
աւելի ցու, դառնութիւն, սուգ, ոյս,
միշտեւ անգամ սուգ կը զգամ, ու կը
մտածեմ ինչնովն որ նոր կեանք, նոր
ոյժ, նոր կորով մը ստանալով՝ անա
սունը տուժել տար իր սպաննելէն
բուն իրենց կատարած վայրենի ու վեր
ջապէս անհեթեթ արարքը, կոտորէր
իսկ զանոնք, ու ինքը ազատէր բոլ
րովին:

Բայց Սպանիացի տարբեր կերպով
կը խորհին ու կը զգան: Ազգերու զուար
ճանաւոր եղանակները կը պատկերացնեն
զարմանալի իշխարութեամբ մը իրենց
նոյն իսկ բարբեր, գոնէ այսպէս կը
պնդեն իմաստաւոր մտաբեր, ինչ որ
կրնայ ստոյգ ըլլալ երբեմն, թէ եւ շատ
անգամներ զայս կարծիքին բոլորովին
ներհակը տեղի կ'ունենայ, ու օրինակ
ները պակաս չեն: Ամէն պարագայի մէջ
հանգչանքով, տեսարաններու, զուար
ճութիւններու շարք մը կայ որոնց չեն
համարիր միշտեւ անգամ ամենքն եւ
ռանգուն, կրակոտ ու արիւնքաւ ազգերը,
ու մտածել թէ ըստ ոմանց այդ հա
նգչանքն են սպացոյցը բոլր ազգերու
անվարկութեան, կործանութեան:

Այս մտածմունքը իմ ու ընկերոջս
միտքը կը տանջէին անցեալ օր Ժոյի
Պեռէճի սրահը: Ամէն ոք գտնէ լսած
է այդ հոգեւորաւոր համակրատելի ու
նունը եւ օրուն խաղաղուն ու ներկա
յոցմանց սկստիսութիւնը կը զուարճա
ցնէ կ'ազգերէ ներկաներուն մերթ մէկ
մասը մերթ ուրիշ: Տեսարաններ կային
հոն որոնց փառալով ծախահարկեցի,
միշտ յորիններ տրուած՝ գէմքերին կա
խած կը յորանջէին: տեսարաններ ալ
անհամ, տեղեւ, կոպիտ ըստ իս, բայց
որոնք զարմանալի յուզում մը յառաջ
կը բերէին օրիններու քով: Այս կար
գէն էր, օրինակ համար, ամերիկացի
կաթնամարտիկին կատարած մարզերը:
Գորակէթ այն համարաւոր ըմբիշ է որ
յաղթած է շատ մը կուտաղներու եւ
վերջերս երեւելի անգլիացիին մը, որուն
անունը մոռնալու շատ չեմ ցուիր, եւ
որ այս կերպով գիգոհ է բաւական հա
րատութիւն մը: Գորակէթ երկտասարդ
մըն է առանց ժողովի, առանց սկիսի,
լու կազմակերպ, հաստ, յաղթ, բարձ
րանգնութեւ, թեւի զնքները անհաւա
տալի աստիճանի զարգացած, մերթ մէկ
միշտեւ կէս միջը, իրանին ամրողը գե
ղեցկութիւնը ցոյց տալու համար, եւ
շատ ճարտարութեամբ, արագութեամբ
ու ուժով կ'ընենք կուտիկ հարուածներ
որոնք կը տեղան կանոնաւոր ու խիստ
զարբնի ուսին նման: Սովորական կըու
ուտներուն վրայ իր ունեցած առաւե
լութիւնը յայտնելու համար զիմացը
զրած են մարդ մը, երկուքն ալ ձեռ

քերին հաստ ձեռնոցներով ծածկուած
կը սկսին կուտի: Առաջին հարուածնե
րուն չորս կողմէն տեսնելու է անգլիա
ցիներու ու ամերիկացիներու ոգեւորու
թիւնը, խրախոյսի, կեցցէներու ձայնե
րը, ծախքը, աղաղակները: Գորակէթ
ընկալաւոր կը յաղթէ իր հակառա
կորդին, անոր զլխուն, քիթին, բերանին,
աչքին, անոր զլխուն, քիթին, բերանին,
աչքին տուած բարեբաղդարար անվա
րայց անհամար հարուածներով... Այս
մարզանքը իմ վրաս թողուց անտանելի
ուզարկութիւն մը, նախ՝ այդ երկու
կուտները ինքի կը թուէին իր կեն
դանիներ զոր քաղաքէ քաղաք կը պը
տորոցնէ իրենց տէրը, տեսնալահաւի ու
րերը ի հանդէս հանելով ժողովուրդին:
Երկրորդ՝ անոր է տեսնել վերջապէս
պատառ մը հացի համար կամ աւելի
կարեւոր գումարի մը հրապարակող կապ
ուած մարդիկ իրարմէ վրայ նետել ու
անոնց կեանքը վտանգել հրապարակաւ:
Որքան աւելի ըմբիշի կ'երեւայ ինծի
արեւելեան ըմբիշներու ուրուող լսնե
ղիքը սպաննելու վրայ չէ եւ ոչ իսկ
վիրաւորելու դիմացինը, այլ կայտառ
մարմնայն եղանակով մը բարձրացումը,
յարգուիլը, մեծարուիլը: Դաւով շատե
րու զաւարտարին, որ լաւագոյնն է ըստ
իս, անհամեմատ աւելի աղին, օգտա
կար ու շահեկան են միանգամայն այն
անթիւ խաղերն ու մարզերը որոնց մէջ
զեր կատարող մը կ'աշխատի առանձին
ու պէտք չունի զարնուելու մոլորմով
օրինի մը հետ: Ահա Մէլին ու Պաուա
որովք այսօր յաղթող հանգիստացած են
հեծելանիւ զազերու մէջ եւ անտա
րակոյս շատ երկայն ժամանակ անպար
տելի պիտի մնան ամբողջ աշխարհի
մէջ: Օղման ու Սթօքս դառնալով (որ
է երկու հոգեւոր հեծելանիւ) մէկ ժա
մու մէջ ըրած էին բիւրի վրայ 41 քի
լոմէթր 900: Պաուա եւ Մէլին հաստա
տեցին մէկ քանի շարժի առաջ առա
ւելագոյն հեռաւորութիւնը, ընթանա
լով մէկ ժամու մէջ 43 քիլոմէթր 300:
Այս արագութիւնը կը մօտենայ շատ
երկրորդներու մէջ շողեկաւորին արագու
թեանը եւ երբեմն ալ աւելի մեծ իսկ
է: Ուրիշին ճաշակին վրայ բռնապալու
դիտաւորութիւն չունիմ եւ ոչ ալ գա
ղափարներ սրբաբերելու, զգացումներ
զատապարտելու կամ սովորութիւններ
անհետացնելու յաւակնութիւնը, բայց
ի՞նչ է ներքին է ինծի իմ տեսութիւնս
մէջ բերել, առանց անոր տալու սակայն
խորանի հանգամանքը, պիտի մըն
ընթերցողը խմբովին զուարճանալու
ջանալ, զրոհուլ ու միեւնոյն ժամանակ
մարդը մարմինը, այն հնարաւոր մի
ջոցներով որոնց կրնան իրենց ու օրի
որդները անուանելիլ եւ որոնց մէջ ա
ռաջին տեղը կը գրուէ հեծելանիւ:

Ե. ՄԵՆԿԻ

ՎԱՐԺԱՊԵՏԷ ԴԱՐՁԱՍ

Օր մը զիպուածով հինօրեայ
վարժապետներու նմանող մարդերու հետ
միեւնոյն զրօսակցայր գտնուեցանք եւ
անոնց անվաւր խաղ մը ըրինք:
Կը խնդրէին, որ աշխատեք հասկնա
լու թէ ո՞վ էին այն «բաղձուրուտ աշխա
տաւորները» որ մեր բազմէն՝ այդ օրը
գործ չունէին ու կը վիճարկէին զինե
սական խնդրի մը վրայ: անանկ ալ
պատահեալ էր որ ամենքն ալ միեւնոյն
զապալարին համաձայն էին: Զօրիչ
աւելի վարժապետ կայ, կ'ըսէին: աւե
լորդները — իրենց բաւարարին մէջ չի
յաղողածներուն հոմանիշ — պէտք է քա
հանալ ըլլան:

Քիչ շատ ուսում առած մէկը կար
մեր մէջը որուն մտքին մէջ այս բառերը
յիշատակ մը արթնացուցին:
— Սա վարժապետներուն չարութիւն
մը ընեմ, ըսաւ եւ իր ձայնին աւելի ու

Ժող չէր տը տալով ու անոնց ուշա-
գրութիւնը գրաւելու համար, աւելցուց-
— Ունին դէք, եղբայրք, բանից ի-
մաց, զի պատկերաց ձեզ դէպ ինչ ի
մանկական յիշատակարանէ իմէք զա-
նալ:

Վարժապետները լռեցին, զխտրա-
ւոր եւ գրաւարարգէտ պարոնին խօսքե-
րէն բառ մը չիժնցնելու համար:

Թաղային դպրոցը եղած ատենն,
կառավարիչի եւ դասատուի պէս մէկը
ունէին: Իր անկենդան դէմքը, ուր աշ-
քերը մարած էին եւ դեղնած, ուր ճա-
կատը խորամանկ էր եւ կաշին գորշա-
գոյն, հակալարանք կամ արգահատանք
միայն կրնար ազդել:

Միտիւ Թաղային էր իր անունը (ուշ
հասած գուշակ մըն է եղբի իր կնքա-
հայրը, ետքէն պիտի տեսնաք): Այդ
միտիւնն աչքերէն, որ իր գրասեղանէն
անդին տեսնելու անկարող կ'երեւային,
մեր շարածձիւթիւններէն ոչ մէկը կը
վերսկէր. այն տեսն իր անդեղին մէջ
պատկերու գաղափարը կը ծնէր: Այդ
գաղափարը գործադրութեան որոշու-
մով կնքուածին պէս, միտիւնը գլուխը,
յետոյ իրանը կամաց կամաց դէպ ի ա-
ռաջ կը ծռէին, ետքը դանդաղորէն կը
բարձրանար մարմինը, նորէն իրանը ու
գլուխը դէպի ետեւ կ'երթային եւ՝ փորը
տնկած՝ աշարհու ձայնով մը կը գոչէր
Թաղային:

— Ի ծուր չոքէ, սա տեղը (անպատ-
ճառ տեղը պիտի որոշէր, վարանումնե-
րէ ետքը):

Պատմներու ամենէն թեթեւն էր
այն:

Երբ արտադրող անասուններէն
ընէինք, միտիւ Թաղային իր բնէն վար
կ'ընէր եւ յարմարէն քաշելով մեզի կը
մտնէր: Ուսուցում ձեռքի մը օձիքէն
բռնելուն հետ, պղծ քրտինքի մը վի-
զերէն թիւնը կը դէպինք եւ անկամայ
ողորձ կ'ընայինք: Ձեռքն այն ատեն կը
քաշէր կը տանէր մեզ գրասեղանէն հե-
ռու, մինչ միտիւ Թաղային բարկութե-
նէն դողալով կը արտաբերէր ի վեր:

Գարշելի անտիպաններ, նզովից
արմատը, խից եւ քարից ծնունդը,
ի ծուր, ի ծուր:

Գիտցած գրարար հայտնութիւններս
իրեն կը պարտէի:

Մասնագիտութիւն մըն ալ ունէր,
ապտակներուն: Անոր համար միտիւ
Թաղային մեր լեզուով միտիւ Թաղային
էր փոխուած:

Սեւ տախտակներուն վրայ քերական-
նութիւնն հարցումը ձեռով կը զրկէինք
երբեմն:

— Միտիւ Թաղային ինչ է:

— Մեր կառավարիչին բացայայտելը:
Գիտէր ինք իր այդ մականունը եւ
երբ ստանալիք մը ընել ուզէր, գիրքի
մը վրայ կը ծռէր իր տգէղ գլուխը եւ
մատները մաղբրուն մէջ խօթած կը
խառնէր ու կը խառնէր, անթիւ ձեռ-
մակ հատիկներ թափելով թուղթի վր-
այ: Ետքը վրայէն կը վռէր եւ խորտու
ձեւ մը տեսնելով, իր սեւին մէջ ան-
զուգական այդ բանաստեղծը կ'ընէր:

— Որպէս ձիւնն այս քիչական տե-
ղայ ի վրայ այդ տախտակամանի, այն-
պէս ապտակը իմ տեղացեան ի վերայ
երեսաց ձեռոց:

Հայկարանութեան դասատուն ինք

ըլլալուն, Եղեղիկ լեզուն անվախ կը
խօսէր:

Իր բարկութիւնները թէեւ սոսկալի
էին, բայց այդ հոգեբանական վայր-
կեանքներուն մէջ անգամ իր գրարարը
չէր մտնար, անոր համար էր որ այդ
պահուն չգաղափարները կը կրկնէին,
վասնի իր տգիտութիւնն ալ մէկու մը
համար գաղափար չէր:

— Ապտակի Թաղային ձիւն ինկեր,
մտորակը իր ետեւին կը գարնէ:
Առած մը ունէր մանաւանդ զոր ա-
մէն օր կը յիշէր:

«Որ ոչ լուրջ ունկամ, լուրջ թի-
կամ»:

Ամբողջ սրտխօսութիւնը այդ քանի
մը բառերուն մէջ կը կայանար զորս
գիտաղբար ինքն ալ չարած չէր իրա-
րու քով:

Մենք չէինք հասկնար թէ ականջով
չստղծ թիկունքով ինչպէս կը լսէ. առի-
կա գուշակելուն համար էր թերեւս որ
ինք հասկնելու կ'ընէր: Տեսնելու բան
էր այն ատեն իր ծեծերուն տեղատա-
րաբը:

Միտիւ դասարանին կառավարիչը կար,
Միտիւ Միտիւն—մայրենի գոլորտ ան-
ուանումով Միտիւնիկ — որ Թաղային
հետեւեցինք վրայ իր հիմար եւ անոր
փոքրատիւն պէս բան մըն էր: Ան կը
վազէր այդ պարագայներուն մէջ ու կու-
ղար՝ դրանք մէջ արձան կտրած՝ կը զի-
տէր այդ տեսարանը, իր բաց բերանը
սովորականէն աւելի բացած, հոգ չընե-
լով թէ տղան իրաւային:

— Միտիւ Միտիւն — բաց բերան —
բերան ձանձից — բերանարան:

Իր այդ արձանի կեցութեանը տես-
նալով, տխրացու աշակերտներէն մէկը
Միտիւ Միտիւնն անուանած էր:

«Մտաւոր Ղափտիկ եղբայր»:

Բարեկամներ չարունակեց:

Տարի մը կայ, մաքր եւ մարմնայ
յոգնութիւնները զիս շատ տկարացու-
ցած էին եւ բժիշկներն ինձի ամէն օր
պտտել էին յանձնարարած: Կարծես
թէ բանթալանի վրայէն չէին տեսնար
արունքներուն նիւթաթիւններն որոնց այն
ատենուս վիճակին վրայ գաղափար մը
կ'ընայ ունենալ մէկը պարտաւոր սիկա-
ռէթի մը պարտուած զոյգ մը թուղ-
թիւնն մէջէն երկու լուցիկ անցնելով:

Օր մը չեմ յիշեր որ գիշեր էր դա-
ցած երբ դիմացս ելաւ քահանայ մը:
Երկայն մօրուք մը իր գէմքը կը ծած-
կէր եւ այդ մօրուքին մէջտեղէն երկու
պղտոր աչքեր կարծես ինձի կ'ընային:
Շուտով ձանձից եւ այդ աչքերը եւ
չի կրնարով զսպել յանկարծակեան մը-
ղում մը:

— Կայ միտիւ Թաղային, դո՞ւք էք:

Ըսի քովի վազելով:

Հին վարժապետը չէր:

Անտարբեր ձեռով, բայց ձայնը թե-
թեւ մը դուրսով գաղտնի զարկով էր:

— Մո՞ր օրհնած, ըսաւ, թա... դիս
խըն... դրան... ք... վ... ալ տեղերէն
եղայ: Հիմակ տեսնաւ ալ Տէր Կարա-
պետ է:

Չգեցի որ երթար: Այդ նախկին
«տեղաբեր» վարժապետին եւ ներկայ
Տէր պապային ընկեր խօսքերուն մէջէն
ամենէն շնորհընայ այս էր:

Ամենքս ալ թեթեւ ժպիտ մը ունե-

ցանք այս խօսքերուն եւ մեզմէ մէկը՝
այս պատկերին վրային հարուա-
ծը տալու համար՝ աւելցուց:

— Հիմայ կը մնայ Միտիւնիկ տղան
անոր քով սարկաւազ դրիկ:

Անդին, մեր քովը, վարժապետները
հնչուն ու առատ քահանայ մը կը
խնդային, խնդէրը:

Չկրցայ մեկնել իրենց այս խնդալը:
Միտիւ լռեծումն օր իմ մտքիս ներկայա-
ցաւ, հետացուցի զայն քաղաքավարու-
թեան պարտականութիւնով մը:

Բայց թերեւս հիմարեայ վարժապե-
տներու նմանող այդ տնձորը անգաղա-
նապահութիւնս ինձի շնորհն եւ իրենց
վրէժը լռեծումն համար Միտիւնիկներն
ալ ձեռնադրել տան:

Ա...

Արտաքին լուրեր

Ճ Ր Ա Ն Ս Ա

Երեսփոխանական ժողովին նախա-
գահ Պ. Շարլ Տիւրիւի նախարարապե-
տութեան պաշտօն ստանձնելով իր ա-
թուր լսաց կը մնար: Անցած շաբաթ օր
նոր նախագահի ընտրութիւն կատար-
ուեցաւ: Նախորդ նախարարապետ Պ.
Գաղիփը-Բէրիէն քուէներու թեթեւ մե-
ծամասնութեամբ նախագահ ընտրուե-
ցաւ: Բացարձակ մեծամասնութիւնը 216
ձայն պէտք էր ըլլար եւ Պ. Գաղիփը-
Բէրիէն հաղթ թէ՛ այսպէս քուէ տա-
ցաւ, 229 ձայն միայն: Ըսել է 13 քուէ
մեծամասնութիւն մը:

Երբ 1893 զեկտեմբեր 2ին Պ. Գա-
ղիփը-Բէրիէն յաջորդեց Պ. Շարլ Տիւ-
րիւի իր նախարարապետ, Երեսփոխա-
նական ժողովին նախագահութեան աթո-
ռին վրայ էր, սակայն ընտրուած էր ոչ
թէ 229 ձայնով այլ 320ով: Վեց ամ-
սուան մէջ 100 ձայն կորսնցուց: Իր բա-
րեկամ թերթերը ինչ մեկնութիւն որ
ալ տան քուէներու, այս նուազութեան
յայտնի է թէ՛ բարոյական տկարացում
մը ցոյց կուտայ բարձրամիկտն նախա-
գահին համար:

Պ. Բէրիէն միջակից կը հանդի-
սանար նախագահական աթոռին համար
Պ. Լէոն Պուրժուա, արմատական եւ
երեսփոխանը որ 187 քուէ ստացաւ:
Արմատականներու եւ շախմատականնե-
րու միջեւ տարբերութիւնը 42 ձայն է:
Հաւանական կը թուի որ Պ. Շարլ
Տիւրիւի խորհրդարանական այս կացու-
թիւնէն ուղղութիւն ստանալով հակի
աւելի յառաջանալ քաղաքականու-
թեան մը:

Ա Ն Գ Լ Ի Ա

Երեսփոխանական թերթերու կիրակի օր-
ուան երեսփոխան տեսութեանց մէջ հե-
տեւեւող տեղեկութիւնները կը գտնենք
Անգլիոյ պաշտօնային միայն:

Այդ հաստատութեան կացութիւնը
շարժել շաբաթ աւելի կը դժուար: Պատ-
րաստ ունեցած ստակն է 36,042,880
անգլիական ֆունտ, պահեստի գումարն
ալ արտադրող թիւի մը բարձրացած է,
27,927,910 ֆունտ: Յանձնարարութեանց
հետ համեմատութիւնը 69. 9% է:

Տարի մը առաջ երբ նոր կը վերջա-
նար անտաղյայական տաղանդաւոր պահե-
տը 15 միլիոն էր եւ յանձնարարութեանց
հետ համեմատութիւնը 41% միայն, եւ
զեղչի սակը 4%: Այսօր զեղչի պահե-
տը

նախան սակը 20% է, եւ պահեցայն դուրս
3 4%: Ուշադրաւ է որ Պանքան հիմա
չառ քիչ ունի հանրային արժէթէր-
թեր, իր արամադրելի ոսկին աւելցնե-
լու կը հետամտի:

ԱՌՏՏՐԻՈՒՄ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Աւտորիտի եւ Ռուսիոյ միջեւ կնքուած
առեւտրական դաշնագիրը կը բաղկանայ
6 յօդուածէ որոնց ամբողջութեամբ հե-
տեւեալն է:

1. Երկու երկիրներուն համար ալ
ամենէն նպաստաւորեալ ազգին պայ-
մանադրութիւնը:

2. Պարտաւորութիւն աւստրիական
գաղափար կառավարութեան համար
չաւելցնել առեւտրական արմուկի վրայ
մարքատուրքը, մինչեւ դաշնագրին պայ-
մանադրութեան աւարտը: Եւ առեւտրա-
կան ներածուած արտաւեջներուն վրայ
առեւտրական դաշնագրով հաստատու-
ած տուրքերէն աւելին չաւելնել:

3. Աւստրիա - Հունգարիոյ կողմէն
Լիխթենշթայնի իշխանութեան արուած
առանձնաշնորհները պիտի ընդուն-
ուին, ինչպէս նաեւ Աւստրիա-Հուն-
գարիոյ սահմանադրութեան 15 քիւնթէթ
տարածութեամբ տեղ առեւտրի տե-
ղափոխական դիւրութեանց համար հաս-
տատուած կարգադրութիւնները անփո-
փոխ պիտի մնան:

4. Նոր դաշնագիրը 1860 սեպտեմ-
բեր 2/14ին հաստատուած վաճառակա-
նութեան ու նաւարկութեան աստիճա-
նու դաշնագրին տեղը պիտի ընէ, ո-
րուն սակայն այն մասերը որք չեն փոխ-
ուած նոր դաշնագրով պիտի պահեն
իրենց դուրսութիւնը:

5. Նոր դաշնագիրը պիտի գործա-
դրուի 1894 յուլի 1/13ին մինչեւ 1931
զեկտեմբեր 1902:

6. Այս դաշնագրին վաւերացումը
բան հնար է չուտով պիտի կատարուի
ի Ռեդալտի:

—

Ռ Ռ Ս Ս Ա

Հրատարակուած հաշուեցոյցէ մը կը
տեսնուի որ 1894ին առաջին եռամսէին
մէջ Ռուսիա երկրէն դուրս հաներ է 142
միլիոն 263 հազար ռուպլի ապրանք,
մինչեւ 1893ին առաջին եռամսէին 83
միլիոն 819 հազար ռուպլի ապրանք
հանած էր: Իսկ գնած ապրանքն է նոյն
ժամանակամիջոցին 81,759,000 ռուպլի,
1893ին առաջին եռամսէին գնած էր
62,530,000 ռուպլի:

—

ՕՐՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

Պուտարեշթ, 6 յունիս
Կոմս Խիւնի Հէտերմարի նորէն
Ակրամ վերագործաւ: Վերջնապէս
ձեռք նոր նախարարութիւնը կազմելու
պաշտօնը:

Պ. Վեքելը վաղը Թաղաւորին պի-
տի մատուցանել իր բանակցութեանց
արդիւնքը եւ պիտի լսէ Վեհապետին
որոշումները:

Հոռոմ, 6 յունիս

Ումպերթօ Թաղաւորը երկարօրէն
տեսակցեցաւ Պ. Քրիստի, տի Ռուսիոյ
եւ Մանարուլիի հետ:
Ընդհանրապէս՝ կը կարծուի որ Թա-

ղաւորը Պ. Քրիստիի պիտի յանձնէ
նախարարութիւնը կազմել:

Օրաթերթերը կ'ըսեն որ ըստ
խաբարները իրենց պաշտօնները Պ. Քրի-
ստի տրամադրութեան ներքեւ զո-
նէն, ամենամեծ վստահութիւն յայտ-
նով իրեն:

Պրիւսիա, 6 յունիս

Երեսփոխանական ժողովը 44ի դէ-
72 ձայնով ընդունեց ընտրողական իր-
աւունքի փոփոխման օրինագիծը:

Բարլի, 5 մայիս

Նախարարաց խորհուրդը արտա-
պատեղարմական նախարարը ներկայա-
ցընել երեսփոխանական ժողովին պա-
հանարի երկու նոր հեծեղազունք կազմե-
լու օրինագիծ մը:

ԴԷՍ ՈՒ ԴԷՆ

Վեցեակ անձնապաշտօնի. Բը-
ռաւութեան սոսկիկ տուած մըն ալ
Գերմանիոյ մայրաքաղաքին մէջ կա-
տարուեցաւ այս օրբա:

Համալուրի փողոցին թիւ 7 տան
երկրորդ յարկը կը բնակէր Նիկարի Քալ-
Սիկիէր, 48 տարեկան, միասին ունե-
նալով կինը, Ելիզաւէթ Քորպ 46 տա-
րեկան եւ չորս զաւկները որոնց ան-
բանիկը, Հերման 16 տարեկան, երե-
րորդը Պրիւս 12 տարեկան, միայն
Մարթէն 10 տարեկան եւ Շարլոթ
տարեկան:

Սիկիէր շատ յարգուած էր գործ-
ւորներու միջավայրին մէջ, փոքր ձեւ
նարկներ կ'ընէր եւ գործերն ալ աշխ-
կ'երեւէին: Դժբաղդաւոր վերջի տան-
նեյս ստակները չկրցաւ դանձել, այլ
ձեռնարկները բողոք հայտնէր գործ կը
նէր անանկացած էին: Դժբաղդ նկարի
վարպետը շատ խցմտանքաւոր ջանքի
ըրա բայց չի կրցաւ հանգարտեցնել
առեւելիներուն: ասորը դրուեցին նը-
կարչին կարամբը:

Անցած շաբաթ օր Սիկիէր պարտա-
ւոր էր վճարել իր 26 դարձաւորներուն
շաբաթականները — ատենօք 60 հասկ
անկանգներ: Ուրախ օր թէ՛ ինք եւ թէ՛
կինը շատ դիմուհներ ըրին իրենց պաշտ-
ուեցողներուն որպէս զի բան մը փը-
ցընեն. անագուստ աշխատանք:

Յուսահատած Սիկիէր որոշեց վիճ-
աւ կնքելու: Ընտանիքին ըստը ան-
գամներն ալ, ինչպէս կ'երեւի, ուղած են
իրեն ետեւէն երթալ: Շաբաթ առաւ
Սիկիէր ընտանիքին սենեակը ստույգի
տեսարան մը կը ներկայացնէր: Բան-
քին մը վրայ կը դառնէր, մեռած, պա-
տանի Հերման, բազիկակները բաց-
ուած: Իր քովն էր մայրը տիկին Սի-
կիէր, նմանապէս մեռած, ձեռքերուն
մէջ գաւաթ մը բռնած: Մօքը ոտքե-
նեյս ներքեւ տարածուած էր, մեռած,
փոքրիկ աղջիկը Շարլոթ: Անկողնի մը
մէջ Պրիւսն եւ Մարթէն միացած էին
մահով:

Հայրերին Սիկիէր դրանք դամ մը
զարկած էր եւ ինքզինքը անկէ կտալ
էր: Սեղանին վրայ կը գտնուէր գաւաթ
մը որուն մէջ զորաւոր թոյնն մը մի-
ցորդները կը տեսնէին: Կար նաեւ
նուանի մը զօր Սիկիէր իր բանտար-
ան ուղղած էր եւ որուն մէջ կ'ընէր
Վիպալտին ներքեւ ինձի այսօրուան
ըրածս, բայց չի կրնար շարունակել
սպրիւ առանց ուրիշները խաբելու:

—

Հոռոմ, 6 յունիս

Սիկիէր իր բարեկամներն կը նախ-
աջարկէ: Ժաք Երեւոյ օրոյս օրուան մէջ
չառ քիչ ունի հանրային արժէթէր-
թեր, իր արամադրելի ոսկին աւելցնե-
լու կը հետամտի:

Այս շաբաթ սոսկալի մը կը լսու-
նալ: Այս պէտք է որ դատուի ձեռն: Ձեզի
չառ ըսելիք ունիմ: Իրիկուան կոչումն
ստալ պիտի ջանամ նորէն տեսնել զձեզ:

Առայժմ ձեզի ծանօթացնեմ բարեկա-
րու դուրսով տղայ մը, որպէս զի առաջ-
նորդ ձեզ:

Եւ կ'ընէ:

— Պէտք մ...

— Յիսուսի, ըսաւ մաղտ, աշ-
խոյժ, դուրսդ աղէկ զինուոր մը:

— Ահա՛ զինուորական օրդին՝ Պէրնար
ալ Շարլիէրին: Զատնա՛ որ իր սենեակի
ընկերն ըլլաւ եւ ձեռքէք եկած մանր
մուրն ծառայութիւնները ըրէ՛ իրեն:

Անկողնի շուկը, հրացանը մաքրելը,
փակելը խղճուելը սովորեցուց: Հաս-
կեցա՞ր:

— Հապալ, յիսնապիտ:

— Միտիւ Թաղային, Պէրնար: Արիւ-
թիւն կը մոլորեմ ձեզ, բարեկամ:

— Յետեւութիւն, Ժաք:

Հանդերձապահ յիսնապետը տեսնա-
կին տառապանքին ըսաւ:

—

